

UDC 821.09(477): 81'28=161.2

Cherednyk L.A., PhD in philology, associate professor,
ORCID: 0000-0001-9589-8041; e-mail: ludmila.cherednik@gmail.com

Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University
Shevchenko E.V., doctor of science in social communications,
ORCID: 000 003 2313 5939; e-mail: shevchenko o.v@opu.ua

Odessa National Polytechnic University
Bondar N.V., PhD in philology
ORCID: 0000-0002-6768-5863; e-mail: nataliya-bondar@ukr.net
Medical College HSEE of Ukraine "Ukrainian Medical Stomatological Academy"

NATIONAL UNIQUE FEATURE OF THE COUNTRY HOUSE CONCEPT

Abstract. *The article highlights peculiarities of verbalization and semantic content of the country house (KHATA) concept in the Ukrainian literature, in the works of Grigoriy and Grigir Tyutyunnyk in particular. It systematizes linguistic views on the nature of linguo-mental constructions, provides definitions of the main linguo-cognitive categories; basic mentality concept is brought to the fore, as a fixed in the dictionary notion, meaningful to a culture with ethnospecific semantic shade, which accumulates relatively stable ideas related to socio-historical experience and value orientations of the nation. The paper studies the correlations between linguistic and artistic concepts, actualizes linguistic and cultural aspects of realia that embody life, world-view, the Ukrainian countrymen' culture. Attention is paid to the configuration of lexical and phraseological units expressing the Ukrainian culture fundamental concepts and world perception of the word painters.*

Keywords: *artistic concept, basic concept, country house concept, ethnoculture, idiostyle, mentalit.*

Чередник Л.А., к. філол. н., доц.

ORCID: 0000-0001-9589-8041; e-mail: ludmila.cherednik@gmail.com
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
Шевченко О.В., д. н. соц. ком.

ORCID: 000 003 2313 5939; e-mail: shevchenko o.v@opu.ua
Одеський національний політехнічний університет

Бондар Н.В., к. філол. н.
ORCID: 0000-0002-6768-5863; e-mail: nataliya-bondar@ukr.net
Медичний коледж ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»

НАЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА КОНЦЕПТУ ХАТА

Анотація. *У статті висвітлено особливості вербалізації та семантичного наповнення концепту ХАТА в українській літературі, зокрема у творчості письменників Григорія та Григора Тютюнників. Систематизовано лінгвістичні погляди на природу лінгвоментальних конструктів, наведено дефініції основних лінгвокогнітивних категорій, з-поміж яких на передній план виведено поняття базовий концепт ментальності як зафіксовану словником, значущу для культури мовну одиницю з етноспецифічним семантичним відтінком, що акумулює в собі відносно стійкі уявлення, зумовлені соціально-історичним досвідом та ціннісними орієнтирами народу. З'ясовано кореляції лінгвокультурного й художнього концептів, актуалізовано лінгвокультурний аспект реалій, що виразняють життя, світогляд, культуру українського селянина; звернено увагу на конфігурації лексичних і фразеологічних одиниць, що виражають засадничі поняття української культури та світосприйняття митців слова.*

Ключові слова: *базовий концепт, художній концепт, ідіостиль, ментальність, етнокультура.*

The national feature of every nation is their language, which accumulates the culture of its speakers, their mentality, customs, religion and history. Lexical and phraseological systems are extremely sensitive indicators of a nation's culture. The semantics of such language units, showing the mental world of a nation, becomes the basis for national connotations formation (the interpretative field), which leads to considering those language units as word-concepts.

Each nation has its own set of behavioral and psychological stereotypes, so language manifestation of one linguacultural concepts is ethnospecific in relation to another.

Basic concepts of Ukrainian mentality and spirituality, formed in hoary antiquity, are woven into the present, and revealing them through language facts "has a considerable social and political significance in modern Ukraine, which is trying to shift its civilizational development vector, become open to the European world, "learn the foreign" and not shy away from its own" [2, p. 92].

Becoming a part of the artistic representation space of one or another writer, basic cultural concept not only synthesizes pre-served by historical memory of a nation mental characteristics and phenomena, but also becomes more expressive, acquires various semantic shades.

Artefactual concept of the country house (КНАТА) is very significant for the Ukrainian at all times agricultural and COUNTRY ethnicity. Traditionally correlating with the house of a Ukrainian person, КНАТА has ethnocultural specificity, which attracts the interest of scientists. Y. Areshenkov [1], V. Kononenko [4], T.Sverdau [5; 6], L. Savchenko, N. Sovtys [8] and others studied functional-stylistic features of the КНАТА concept.

In Tyutyunnyk brothers' writings, which we consider as a single metatext, there are 23 representations of the КНАТА concept that can be classified according to:

– the purpose: курінь (курінчик), насінниця, оселя, сторожка, хата, хата-госпіталь, хата-читальня, хата-штаб (під старою побитою громом вербою тулиться хата, вірніше не хата, а курінь о чотирьох стінах. Це і сторожка, і на-сінниця (Gr. Tyutyunnyk, "Derevii"));

– emotional connotation: diminutives: хатина, хатинка, хат-ка, хатчина (...солом'яний дах на низенькій хатині (Gr. Tyutyunnyk, "Hrushy z kopanky"); ...одинокі жила у своїй хатинці (Gr. Tyutyunnyk, "Vyr"); ...вікна в хатках (Gr. Tyutyunnyk, "Dyvak"); ...прибудованої до гаража хат-чини (Gr. Tyutyunnyk, "Azart"));

– appellatives of immanent negative shade: курінчик, хавіра, халабуда: ...побудувавши, приміром, нову добру хату, не хвалися, а краще побідкайся: "Та нап'яв курінчик" (Gr. Tyutyunnyk, "U Kravchynu obidaiut"); "Хавіру" він собі купив за гаражну покрівлю: померла баба Ганна, (...) – і її внука продала Степанові хату (Gr. Tyutyunnyk, "Kizonka"); На тобі, Юхиме, сто рублів і зліпи собі халабуду (Gr. Tyutyunnyk, "Kometa"). Among the nominations, хавіра is notable for having a contempt shade. We can notice typical for the Ukrainian-speaking picture syncretism of the meanings of the lexeme КНАТА: "a building in general" and "a part of the interior, room"[9].

Note that the concept of КНАТА in the Ukrainian-speaking tradition is endowed with ethnocultural symbols. In the COUNTRYMEN consciousness, a certain symbolic role was played by the three tiers of their living space. A. Danyliuk notes that "the lower tier is the connection to the mother-land, the lower world of creation; the upper tier of the house is the connection to the sky, the higher sphere of world creation; the middle tier is the human environment that undergoes changes exploring the two neighboring tiers" [3, p. 18].

КНАТА represented the Universe for families in the country, its presence "took a person to a certain degree of public recognition; it implied that the person was hard-working and cared for the family's well-being" [3, p. 7–8]: Найлюбішою стала мені думка про хату. Сам складу, по деревині, по соломині вкрию (...). Доки ж ми в курені житимемо? (Gr. Tyutyunnyk, "Vohnyk daleko v stepu"). In the COUNTRYSIDE, it was often a necessary CONDITION FOR MARRIAGE: на хату стягайся. Спроможешся – віддам Тетянку (Gr. Tyutyunnyk, "Kometa"). It is not surprising that the lexeme безхатченко (a homeless man) has a certain negative connotation: А він – безхатченко. У землянці нидів (Same source);

своя хата як дзвін стоїть, а ти, Степане, тиняйся гупої ночі лісом, як бездомний пес! (Gr. Tyutyunnyk, “Kizonka”).

In the linguistic realization system a literary text concept takes a specific place. Accumulating various types of information concerning history, ethnos national stereotypes of behavior, the text not only illustrates the culture, but also is a consequence of its development in a certain period. Literary texts show specifics of life and customs of a nation or an ethnos described by the author, while artistic space pictures peculiarities of linguocultural center to which the writer belongs.

KHATA concept is one of the brightest representations of the COUNTRYSIDE frame, as for ages this peculiar Ukrainian topos (and our nation was always agricultural, COUNTRY) was characterized by KHATAS, not houses. Typical features of the Ukrainian KHATA were WHITENING, PAINTED STOVE, EMBROIDERED RUSHNYK, HOLY PICTURES, ASTERS, COCKS and STORK NESTS on the roof. For a COUNTRYMAN it was not just a living place, but also a place of initiation, ritualization, associated with WARMTH, COZINESS, POWER, PROTECTION, THE SMELLS OF HERBS, BREAD, APPLES, MILK; it was his GENEALOGY, FATHERLAND. Studying other basic concepts, found in the literary works of Ukrainian writers, Grigoriy and Grigir Tyutyunnyk in particular, is one of the perspective directions of their creative heritage further research.

References

1. Areshenkov Yu. O. *Kontsept “khata” v poetychnomu idiostyli T. Shevchenka. Ukrainska mova sered inshykh slovianskykh: etnolohichni ta hramatychni parametry. Kryvyi Rih: Vydavnychiy dim, 2009, pp. 108–114.*
2. Holubovska I. O. *Linhvokulturni kontsepty u movnii kartyni svitu ukrainskoho etnosu. KhKh – KhKhI stolittia: zhanrovo-stylovi y linhvistychni metamorfozy v ukrainskii movi ta literaturi : kolektyvna monohrafiia / za red. A. Arkhanhelskoi. Olomouc: VUP, 2016, pp. 71–95.*
3. Danyliuk A. *Ukrainska khata. Kyiv: Naukova dumka, 1991, 108 p.*
4. Kononenko V. I. *Mova i narodna kultura. Movoznavstvo. 2001, № 3, pp. 62–69.*
5. Savchenko L. H., Titomir V. *Leksyko-semantychnne pole dim u poetychnii movi Vasyliia Herasymiuka. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii: Filolohiia. 2011. Vyp. 61, pp. 24–28.*
6. Sverdian T., Sverdian M. *Kontsept KhATA u tvorchosti Yu. Fedkovycha. Naukovyi visnyk Chernivetsoho universytetu. Slovianska filolohiia. Chernivtsi, 2005. Vyp. 274/275, pp. 474–480.*
7. Sverdian T., Maliar I. *Symvoliko-semantychnyi prostir slova “khata” v ukrainskii frazeolohii. Dyvoslovo: Ukrainska mova y literatura v navchalnykh zakladakh. 2008. № 3, pp. 29–32.*
8. Sovtys N. M. *Ukrainsko-polskyi linhvokulturnyi dialoh u tvorakh L.H. Venhliinskoho: dys. ... doktora filol. nauk: 10.02.01. Kyiv, 2015. 387 p.*
9. Tiutiunnyk Hr. M. *Tvory: u 2-kh kn. Kn. 1: Opovidannia / uporiad. A. Shevchenko; peredm. O. Honchara. Kyiv: Molod, 1984. 328 s.*